

© 2005 Р. Б. Сивий

Академія правових наук України, м. Львів

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ РОЗМЕЖУВАННЯ ПРИВАТНИХ І ПУБЛІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ЯК ПІДСТАВИ ДИХОТОМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ПОЗИТИВНОГО ПРАВА

I. Вступні зауваження. Категорія інтересу – одна з найбільш складних і дискусійних у сучасній науковій літературі. Пояснюється це тим, що слово “інтерес” входить до числа гранично абстрактних і, як правило, сутнісно оспорюваних понять. Звідси – неможливість не лише його термінологізації (встановлення чіткого визначення, однозначного використання у певних сферах діяльності), але й більш-менш надійної конвенціалізації його змісту (нормативної чи прагматичної згоди стосовно, зокрема, значення відповідного терміна) [15]. Ставши предметом дослідження філософії, соціології, психології, педагогіки, правознавства, політології, економічної теорії та й інших суспільних наук, розглядувана категорія ще раз підтвердила свій комплексний та багатогранний характер.

У попередній – радянській – період у загальній теорії права зазначена категорія досліджувалась досить інтенсивно (праці А. Екімова, В. Грібанова, Р. Гукасян, Ю. Зав’ялова, Д. Керімова, А. Малька, Г. Мальцева, В. Патюліна, С. Сабікенова, Г. Свердлика, В. Степаняна, Д. Чечота, Н. Шайкенова). Проте останнім часом увага до дослідження поняття “інтерес” у вітчизняній юриспруденції знову помітно зростає [3; 20, с. 10-19; 17, с. 296-300; 24, с. 16-21; 13, с. 37-41; 41, с. 30-32]. Це зумовлюється, гадаємо, насамперед потребою у теоретичному обґрунтуванні забезпечення справедливого балансу приватних інтересів усіх учасників суспільного життя, а також у гармонійному поєднанні як приватних, так і публічних інтересів у державно-правовому регулюванні. Одним із важливих аспектів таких досліджень є використання протилежності “індивідуальний інтерес – суспільний інтерес” для дихотомічного поділу права на приватне та публічне. При цьому не завжди враховується полісемія вживання слова “інтерес” як у побутовому спілкуванні, так і на законодавчому рівні; двозначність використання цієї категорії у правознавстві; природа індивідуального та суспільного інтересів, зрештою, їхня ді-

алектична єдність та взаємодоповнюваність. З’ясування цих питань – з метою пошуків єдиного критерію поділу права на приватне та публічне – і присвячено дану статтю.

II. Інтерес як соціально філософська категорія. Термін “інтерес” (від лат. *interest*, *intersum* – має значення, важливо; *inter esse* – бути між) використовують для позначення різних за своєю природою явищ. Ключовим питанням проблеми інтересу в цілому і необхідною передумовою плідного застосування цієї категорії у юридичній науці є з’ясування природи і суті самого явища інтересу [61, с. 9-10.]. У науковій літературі сформувався три підходи стосовно його вирішення:

1) *Суб’єктивний підхід.* Його представники (переважно вчені-психологи) [26, с. 54-55; 29 с. 223; 42, с. 111] розглядають інтерес як психологічну рису особистості, “яка виявляється у спрямованості людини на надбання певних знань чи на виконання певної діяльності” [50, с. 477]. І у найбільш загальній формі цей підхід характеризують такі визначення: це “активна пізнавальна спрямованість людини на той чи інший предмет чи явище дійсності, пов’язана, як правило, з позитивним емоційно-забарвленим відношенням до пізнання об’єкта чи до оволодіння тією чи іншою діяльністю” [34, с. 255-258]; це “зосередженість на певному предметі думок, яка викликає бажання ближче ознайомитись з ним, глибше в нього вникнути, не упускати його з поля зору” [42, с. 111]; це “особливий когнітивний мотиваційний стан пізнавального характеру, який, як правило, не пов’язаний з якою небудь ... потребою” [29, с. 223].

Подібних поглядів дотримувався й відомий американський правознавець Р. Паунд. Він стверджував, що кожен, у кого є інтерес, намагається задовольнити свої бажання. “Ці бажання становлять його інтерес, і розуміння ним свого не може заперечуватися вказівкою, наприклад, на те, що насправді йому не вигідно бажати того, чого він хоче, і добиватися того, чого він

бажає”. На його думку, неможливість повного задоволення інтересів індивіда зумовлена тим, що законодавець зобов’язаний враховувати інтереси інших осіб, які суперечать бажанням цього індивіда, а не тому, що законодавець вирішує, що потрібно цьому індивідові [33, с. 675].

2) **Об’єктивний підхід.** У рамках цього підходу [60, с. 28-35; 23, с. 86-94; 56, с. 228-231; 9, с. 8-12; 57, с. 29-37; 28, с. 12-26; 20, с. 17-18; 4, с. 13-14] інтерес тлумачиться як об’єктивна категорія, яка існує поза людською волею і є реальною причиною соціальних дій, подій, звершень, яка стоїть за безпосередніми мотивами, помислами, ідеями, намірами і т.д. – індивідів, соціальних груп, які беруть участь у цих діях [52, с. 219]; або ж як потреби, об’єктивні за своїм характером, які виникають у різних соціальних груп і окремих суб’єктів і обумовлюються економічними відносинами даного суспільства, економічним становищем певних соціальних спільностей і об’єднань [51, с. 116-117]. Наприклад, Г. Гак, вважаючи, що “це слово означає щось потрібне чи корисне для держави, для особи” (Д. Дідро) обґрунтував тезу, відповідно до якої “інтерес може існувати для людини, не будучи навіть нею усвідомленим” [5, с. 19]. На думку Г. Глезермана, змістом інтересу є об’єктивні потреби, зумовлені умовами суспільного буття [6, с. 18]. С. Сабікенов стверджував, що об’єктивність інтересу полягає не у становищі суб’єкта і не в його потребах, а в “об’єктивно існуючому відношенні даного суб’єкта до явищ, предметів навколишньої дійсності, які заломлюючись у його свідомості, з необхідністю вимагають здійснення певних дій для задоволення соціально-значимих потреб”. Факт усвідомлення соціальним суб’єктом у певний період часу тих чи інших інтересів він вважав об’єктивно зумовленим, закономірним процесом [43, с. 18, 19].

3) **Об’єктивно-суб’єктивний підхід.** Намагаючись поєднати у розумінні інтересу суб’єктивний та об’єктивний моменти, деякі вчені [30, с. 77; 8, с. 53; 2, 43-48; 18, с. 25; 44, с. 12; 25, с. 44-45, 47] нерідко характеризують його як “об’єктивно зумовлені мотиви діяльності соціальних суб’єктів ..., які складаються з усвідомлення ними власних потреб та з’ясування умов та засобів їхнього задоволення” [36, с. 146]. В. Патюлін визначив інтерес як “об’єктивно сприятливу для соціальних суб’єктів взаємодію з природними та суспільними умовами зовнішнього світу, яка пізнається і використовується

з метою самозбереження, нормального функціонування і розвитку суб’єктів” [32, с. 21-22]. На думку О. Здравомислова, об’єктивним моментом інтересу є становище суб’єкта, а суб’єктивним моментом – ідеальні стимулюючі сили: бажання, потяги, мотиви діяльності [12, с. 29].

Взявши за основу положення, відповідно до якого в інтересах людей проявляється “об’єктивний зв’язок потреб людини з умовами їх задоволення”, С. Кожевников включав до структури інтересу усвідомлені потреби, а також усвідомлення загальних умов і засобів, які сприяють задоволенню потреб [18, с. 25]. Ця ідея отримала свій подальший розвиток у працях В. Сіренка, який до структури інтересу відносив такі елементи: 1) необхідність задоволення потреби (що передбачає наявність самої потреби); 2) можливість задоволення потреби (що передбачає наявність умов і засобів її задоволення); 3) усвідомлення необхідності задоволення потреби і можливостей її задоволення [45, с. 7]. Тому нерідко цей підхід характеризують таким висловом: *інтерес – це усвідомлена потреба*.

Видається, що однією з причин таких розбіжностей у розумінні природи інтересу є полісемантичність розглядуваного терміно-поняття. На рівні словникової літератури наводяться, зокрема, такі його значення: 1) користь, вигода, прибуток, зиск; 2) процент, ріст на гроші; 3) співчуття у чомусь, участь, турбота; 4) захоплення, значимість; 5) зацікавлення, цікавість, увага, викликана чим-небудь значним, захоплюючим; 6) потреби, запити, потяги, необхідність; 7) важливість чого-небудь, значення чого-небудь [10, с. 47; 31, с. 216; 46, с. 206]. Автори “Словника іншомовних слів” звертають увагу на два аспекти цієї категорії: у першому випадку інтерес тлумачиться як соціальне, економічне явище, як реальна причина соціальних дій, що лежить в основі безпосередніх мотивів поведінки індивідів, соціальних груп; у другому – як психологічне явище, “ставлення особистості до предмета як до чогось безпосередньо для неї цінного, привабливого” [38, с. 476]. Подібні зауваження стосовно полісемантичності слова “інтерес” наводилися і деякими вченими. Так, Г. Глезерман наголошував, що “не слід змішувати поняття інтересу в психології, де він трактується як певна спрямованість уваги чи дій людини, і в соціології, політичній економії, де інтерес розглядається як вираз об’єктивних потреб, задоволення яких становить необхідні умови життя та розвитку людини” [7, с. 44-54]. Вказувалось і на те, що значення категорії інте-

ресу, яке використовується у психології, не слід ототожнювати ні з суспільним інтересом, ні з його суб'єктивною оцінкою, оскільки такий інтерес є специфічною спрямованістю особи, яка лише опосередковано обумовлена усвідомленням її соціальних інтересів [42, с. 111].

Як бачимо, терміно-поняття “інтерес” вживається переважно для позначення двох різних явищ: 1) характеристики душевно-емоційного стану людини, спрямованості її волі (як-то увага, зацікавленість, захоплення, бажання) – так званий *суб'єктивний (психічний) інтерес*; 2) характеристики позапсихічного, соціального явища, яке існує поза свідомістю кожної окремої людини і, на думку О. Курбатова, “виражає те, що об'єктивно сприяє зміцненню та позитивним змінам соціального статусу суб'єкта суспільних відносин” (як-то вигода, користь, благо, перевага) – так званий *об'єктивний (соціальний) інтерес*.

Друга група інтересів людини детермінується матеріальними умовами життя того чи іншого суспільства, а також рівнем розвитку його культури, ідеології, політики, права, моралі, звичаїв, станом економіки тощо [20, с. 17]. Їх зміст є конкретно-історичним. На відміну від психічних інтересів, які існують виключно у свідомості людей, такі інтереси можуть знаходити своє вираження та закріплення в об'єктивному юридичному праві. Останнє ж, як продукт суспільного розвитку, існує незалежно від волі кожного з учасників правовідносин. Тому й інтереси, для забезпечення реалізації яких встановлюються юридичні норми, також носять об'єктивний характер.

Однак не будь-який соціальний інтерес знаходить своє відображення у праві. Причиною цього можуть бути, зокрема, *соціальна мало-значимість* такого інтересу, *недоцільність* (або ж *непотрібність*) його правового забезпечення; *помилка* нормотворчих органів держави, які не врахували (чи неправильно врахували) суспільну необхідність у юридичному закріпленні соціального інтересу; *зацікавленість* з боку окремих учасників суспільного життя у подібних “помилках”. У зв'язку з цим слушною видається пропозиція Д. Чечота розмежовувати категорії *соціального інтересу* та *юридичного інтересу*. Другий відрізняється від першого тим, що: 1) є вторинним стосовно соціального інтересу та норми права, виникає на їх основі; 2) завжди є об'єктивним щодо суб'єкта, оскільки, з одного боку, не залежить від його волевиявлення, а з другого – може становити цінність

не лише для даного суб'єкта, але й для інших осіб; 3) може здійснюватися лише за допомогою передбачених правових засобів [60, с. 35-37].

Об'єктивність категорії інтересу підтверджується також і тим змістом, який вкладає у неї законодавець. Наприклад, у ст. 25 Цивільного кодексу України передбачено, що у випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачаті, але ще не народжені дитини. Можна зробити висновок, що поява інтересів особи (а, відповідно, і їхня можливість бути об'єктом правової охорони) випереджає в часі появу на світ самої особи. Ще більше часу мине до того моменту, коли цей носій почне усвідомлювати їх. Зрештою, може скластися ситуація, що народжена дитина внаслідок, скажімо, психічної хвороби ніколи так і не усвідомить “своїх” інтересів. Тим не менше, і до моменту народження, і до досягнення повноліття, і навіть у випадку визнання такої особи недієздатною законодавець охоронятиме її інтереси, визначаючи їх “потрібність” на свій розсуд, а також на розсуд її батьків (усиновлювачів), опікуна або ж піклувальника (ст. 41, 55, 64, 67, 69, 72 ЦК України).

Подібні висновки можна зробити, проаналізувавши також норми інших статей Цивільного кодексу, а також Сімейного, Господарського, Кримінального, Цивільно-процесуального та інших кодексів України. Зокрема, у ст. 44, 54 ЦК України йде мова про реалізацію інтересів безвісно відсутньої людини третіми особами (опікуном, управителем), у ст. 122 ЦК України згадується про права учасника повного товариства, що діяв у спільних інтересах, але не мав на це повноважень і його дії не були схвалені іншими учасниками, у ст. 302 ЦК України взагалі мова йде про такого носія інтересів як національна безпека, або ж – державна безпека (ст. 313 ЦК України), або ж – діяльність (ст. 470, 480 ЦК України), або ж – служба (ст. 364 КК України). Ще цікавіший зміст п. 8 ст. 7 СК України, у якому передбачено, що регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дитини та непрацездатних членів сім'ї. При цьому держава виявляє та охороняє інтереси згаданих учасників суспільного життя на свій розсуд, незалежно від їхньої волі. Останні ж можуть так і не усвідомити (чи неправильно усвідомити) “корисність” таких інтересів для себе.

Тому слід підтримати думку Г. Мальцева, який стверджував, що “категорія інтересу набуває актуальності для правової науки перш за все

як категорія, яка виражає об'єктивне значення”, оскільки розуміння інтересу, як певної психічної вольової діяльності людини, не може дати пояснення процесу формування такого соціального явища як право [27, с. 20].

Тим не менше і категорія суб'єктивного інтересу відіграє певну роль у юриспруденції (зазвичай, це стосується випадків з'ясування мотивів поведінки окремих індивідів [64, с. 9; 32, с. 22]). Наприклад, відповідно до Кримінального кодексу України при встановленні осудності особи з'ясовується її здатність усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними (ст. 19). При встановленні форми та виду вини враховується психічне ставлення особи до вчиненого діяння та його наслідків (ст. 23-25), або ж її корисливі мотиви чи інші особисті інтереси (ст. 319, ст. 357). Іншими словами – суд у процесі розгляду кримінальної справи з'ясовує: була чи не була особа зацікавленою (заінтересованою) у вчиненні суспільно небезпечного діяння.

Ще один приклад. У ст. 4 ЦПК України передбачено, що усяка *заінтересована* особа вправі в порядку, встановленому законом, звернутись до суду за захистом порушеного або оспорюваного права чи охоронюваного законом інтересу. У даній нормі слово “заінтересована” вживається у значенні психічного інтересу (як синонім слова “зацікавлена”). При цьому важлива увага приділяється саме правильному усвідомленню особою своїх законних інтересів, адже прийняття, наприклад, позовної заяви до розгляду ще не означає, що суд винесе позитивне для позивача рішення (суд у процесі судового розгляду може дійти висновку, що у особи насправді немає жодного права чи законного інтересу стосовно предмету спору).

III. Розмежування потреби та інтересу. Незважаючи на тісний взаємозв'язок потреб та інтересів людини, у науковій літературі простежуються різні погляди стосовно їх співвідношення. Одні дослідники, по суті, ототожнюють ці поняття, другі чітко розмежовують їх, треті включають потребу до складу інтересу як одну з його частин [11, с. 35-36]. С. Черніченко вважає, що “потреба” – це необхідність для суб'єкта соціальних відносин усунути протиріччя між його станом та іншим найбільш сприятливим станом, “інтерес” же ж – це можливість суб'єкта задовольнити свої потреби [58, с. 140].

Розв'язуючи означену проблему, потрібно виходити з того, що: по-перше, людські потреби являють собою “сплав” об'єктивного та суб'єктивного; по-друге, вони змінюються за-

лежно від різних умов; по-третє, вони можуть бути як біологічними, так і соціальними. Тому потребою слід вважати “об'єктивну необхідність живого організму, людської особистості, соціальної групи чи суспільства в цілому, що відображає характер та зміст об'єктивного зв'язку (природного та соціального) суб'єкта потреби і навколишнього середовища” [55, с. 510].

На нашу думку, найбільш вдало здійснив розмежування між категоріями потреби та інтересу М. Дьомін. Він вважає, що якщо інтерес, який являє собою ставлення людини до навколишнього середовища, призводить – через діяльність – до панування над умовами, то потреби, виражаючи також ставлення до навколишнього середовища, свідчать лише про залежність людини від навколишнього середовища, про її підпорядкування зовнішнім умовам. Крім того, потреби та інтереси суттєво відрізняються за своїм призначенням: у той час як призначення інтересу полягає у виробництві предмета, кінцевою “метою” потреби є поглинання, тобто знищення предмета. Нарешті, розмежування інтересу й потреби полягає і в тому, що не будь-яка потреба пов'язана з інтересом. Так, ті потреби, які легко задовольняються і по суті не вимагають діяльності по їх задоволенню, не викликають інтересу. Наприклад, споживання людиною повітря, води тощо здійснюється людиною в нормальних умовах [11, с. 36].

Загалом же потрібно погодитись з тим, що “усвідомлення інтересів, являючи собою одну з важливих умов їх реалізації, нічого не додає до їх змісту, оскільки можуть існувати й неусвідомлені інтереси, а між виникненням інтересу та його усвідомленням може пройти певний час”. Можна також погодитись з визначенням поняття об'єктивного інтересу як об'єктивного відношення суспільства чи людини до умов власного життя і до наявних потреб, які стимулюють конкретну людину сприяти збереженню умов, сприятливих для її життя та розвитку, і боротися з тими умовами, які перешкоджають її існуванню та розвитку [59, с. 5, 6, 30].

Надалі категорія інтересу буде вживатися нами саме у сенсі об'єктивного інтересу. Адже “лише розуміння інтересу як об'єктивної категорії дає можливість наукового розв'язання проблеми співвідношення суспільних і особистих інтересів. Якщо бачити в інтересах особи лише суб'єктивний зміст, важко зрозуміти “механізм” їх співвідношення із спільними та суспільними інтересами” [1, с. 278].

IV. Види інтересів. У соціально-філософській літературі наводяться різні критерії класифікації інтересів (та відповідні класифікації): суб'єкт інтересу (тоді виділяють інтереси індивідуальні, групові, суспільні); зміст (спрямованість) інтересу (інтереси економічні (матеріальні), соціальні, політичні, духовні тощо); характер носія інтересів (інтереси особисті, колективні, класові, національні, державні тощо); ступінь усвідомлення інтересу (інтереси стихійні, теоретично обґрунтовані, програмні); можливість здійснення інтересу (інтереси реальні, ілюзорні); значення інтересу для суспільно-історичного розвитку (інтереси консервативні, прогресивні, реакційні); значення інтересів у задоволенні потреб (інтереси корінні та некорінні); тривалість інтересів (інтереси постійні та тимчасові); гострота суперечливості між інтересами (інтереси узгоджувані та не узгоджувані) [52, с. 219; 53, с. 439; 54, с. 246]. Р. Ієрінг розподіляв усі інтереси на дві великі групи: інтереси індивіда та інтереси суспільства [14, с. 530]. На думку Р. Паунда, інтереси людини можна класифікувати на індивідуальні (особисті) інтереси, які пов'язані з життям окремої людини і які здійснюються нею індивідуально; публічні (політичні) інтереси, які пов'язані з життям політично організованого суспільства (в першу чергу це інтереси держави); соціальні інтереси, які пов'язані з соціальним життям суспільства [33, с. 675; 21, с. 89-96].

З огляду на мету даної статті, основну увагу зосередимо на поділі інтересів на приватні та публічні за таким критерієм, як ступінь їх загальності (суспільності). При цьому зауважимо, що у вітчизняному законодавстві доволі часто використовуються – як синонімічні словосполучення щодо виразів “приватний інтерес” та “публічний інтерес” – такі терміни, як – відповідно – “особистий інтерес” (ст. 79 Кодексу законів України про працю; ст. 319, 357, 423 Кримінального кодексу України; ст. 373 Митного кодексу України), “громадський інтерес” (ст. 356, 359, 364, 365, 367 Кримінального кодексу України), “суспільний інтерес” (ст. 89 Конституції України; ст. 36 Кримінального кодексу України).

Традиційно до приватних інтересів відносять індивідуальні інтереси особи, а до публічних – загальносуспільні інтереси. Однією із важко розв'язуваних продовжує залишатися проблема, до якої саме з вищеназваних груп інтересів належить зараховувати інтереси соціальних спільнот, угруповань, недержавних (громадських)

об'єднань та організацій. Видається, що її розв'язання можливе шляхом спеціальних досліджень групових інтересів. При цьому необхідно враховувати можливість існування, так би мовити, “змішаних” (приватно-публічних чи публічно-приватних) інтересів.

До складу публічних інтересів деякі вчені пропонують включати також і державні інтереси. Необхідність їх окремого виділення у структурі публічних інтересів пояснюється, по-перше, тим, що “повна відповідність суспільних та державних інтересів – це ніколи не досяжна мета, а лише певний ідеал, оскільки відносини “держава-суспільство” завжди включають у себе певні протиріччя” [22, с. 18]; а, по-друге, “держава як організація політичної влади у суспільстві у певних випадках віддзеркалює не чийсь певні інтереси (суспільства, його прошарків, окремих територіальних громад або правлячої верхівки), а свої власні, сформовані на основі більш-менш збалансованого врахування, гармонізації інтересів різних соціальних груп, без чого держава не здатна здійснювати функцію організатора суспільного життя” [3, с. 22]. У низці статей Кримінального кодексу терміни “державний інтерес”, “інтерес держави” вживаються як такі, що відрізняються від термінів “суспільний інтерес” (ст. 36) та “громадський інтерес” (ст. 356, 359, 364, 365, 367). Необхідно пам'ятати, що можливість існування державних інтересів визнана Конституційним Судом України, який у своєму рішенні від 8 квітня 1999 року (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді) також вказав на принципову відмінність інтересів держави від інтересів інших учасників суспільних відносин.

Цікавий погляд на проблему співвідношення суспільних та державних інтересів наводиться у російському законодавстві. Відповідно до ст. 3 Містобудівного кодексу РФ (в редакції від 10.01.2003) необхідно розмежовувати такі поняття, як державний інтерес, суспільний інтерес та приватний інтерес. До першої групи відносять інтереси Російської Федерації та суб'єктів Російської Федерації, до другої – інтереси населення міських та сільських поселень (а також інших муніципальних утворень), до третьої – інтереси громадян та юридичних осіб.

Аналізуючи взаємовідносини між суспільством та державою, можна зауважити, що інтереси держави можуть повністю співпадати, частково співпадати або ж не співпадати із суспільними інтересами. Не беручи до уваги випа-

дки, коли під гаслом “державні інтереси” насправді розуміють чийсь групові, корпоративні інтереси, належить констатувати, що держава, як “організація політичної влади домінуючої частини населення у соціально неоднорідному суспільстві” [39, с. 36], у своїй діяльності досить часто враховує інтереси не усього суспільства, а саме його домінуючої частини* [14]. А інтереси останньої не завжди тотожні інтересам суспільства в цілому. Тому в структурі публічних (суспільних) інтересів, на нашу думку, слід виділяти: 1) суспільні інтереси, які забезпечуються державою і, відповідно, трансформуються в державні інтереси; 2) інтереси домінуючої частини суспільства, які забезпечуються державою і також трансформуються у державні інтереси; 3) суспільні інтереси, які державою не забезпечуються.

Ті ж державні інтереси, які не спрямовані на реалізацію інтересів суспільства чи його домінуючої частини, належать, мабуть, вже не до публічних інтересів, а скоріше за все до групових, корпоративних – “бюрократичних”.

V. Приватний та публічний інтерес. Протягом тривалого часу саме такий поділ інтересів привертає до себе увагу правознавців. І це не випадково. Запропонований видатним римським юристом Доміцієм Ульпіаном поділ права на приватне та публічне за таким критерієм як *носій (отримувач) користі*, який отримав свій подальший розвиток у працях Ф. Савіні (розмежування між приватним та публічним правом він проводив за ознакою *мети*) та Р. Ієрінга (в основу поділу права німецький вчений ставив *характер інтересу*, який охороняє та чи інша правова норма), загострив питання про доцільність використання протиставлення суспільного та особистого інтересу у юриспруденції. Теорія інтересу (Г. Дернбург, Г. Шершеневіч, С. Дністрянський, М. Планіоль, М. Гунель), незважаючи на критичну оцінку з боку багатьох правознавців (Н. Коркунова, Л. Петражицького, Ю. Гамбарова, Й. Покровського, Б. Черепахіна), обґрунтовується і у сучасній українській літературі (зокрема, у працях О. Крупчана, В. Мадіссона, В. Селіванова, О. Юлдашева).

Природа розглядуваних інтересів, як стверджує В. Сіренко, діалектична, і формальнологічними підходами неможливо повністю охопити їхні зміст і властивості [45, с. 9]. Тому, аби з’ясувати здатність цієї класифікації інтересів бути підставою чіткого поділу системи позитивного права, необхідно уточнити деякі характеристики, притаманні приватному та публічному інтересам:

1. Публічний інтерес є похідним від інтересу приватного. Відомий філософ І. Бентам зауважив, що “єдино реальними інтересами” є індивідуальні інтереси людини [51, с. 116-117]. І хоча таке твердження доволі дискусійне, можна констатувати, що кінцевим “адресатом” будь-яких інтересів завжди виступає людина. Лише вона здатна усвідомити об’єктивно існуючі інтереси, а відтак – здійснювати їх [33, с. 675]. Реалізація приватного інтересу сприяє задоволенню різноманітних потреб окремого індивіда, публічного ж – усіх індивідів, членів того чи іншого суспільства. Розглянемо, наприклад, податкові правовідносини. Виникнення інституту збору податків обумовлено, зокрема, спільним для усіх інтересом у майновому забезпеченні функціонування механізму держави. Такий інтерес належить одночасно багатьом громадянам. Неусвідомлення деякими з них таких інтересів можна пояснити об’єктивною природою існування останніх, незалежністю їх від свідомості людини. Тому публічний інтерес можна розглядати як *спільний* для більшості учасників суспільного життя інтерес, який генетично пов’язаний з приватним інтересом, однак якісно від нього відрізняється в першу чергу, тим, що в його основі “завжди є потреба у здійсненні загальнодержавних (політичних, економічних, соціальних та інших) дій, програм, спрямованих на захист суверенітету, територіальної цілісності, державного кордону ..., гарантування ... державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, охорону землі як національного багатства, захист прав усіх суб’єктів права власності та господарювання тощо”*.

* Дещо інших позицій стосовно інтересів держави дотримувався Р. Ієрінг. Він вважав, що “основною ідеєю держави є забезпечення *спільних для всіх* інтересів, тобто інтересів суспільства проти небезпечного для них приватного інтересу”

* Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України від 8 квітня 1999 року (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді).

На похідний характер публічних інтересів та їхню залежність від приватних інтересів вказує П. Рабінович. На його думку, за ступенем “публічності” можна виділити такі види інтересів: 1) *приватні* інтереси (ті, які задовольняються власними інтелектуальними (нефізичними) діями, операціями; і доки такі дії не проявляються назовні, вони не набувають суспільного (“публічного”) характеру, а тому й не можуть бути піддані державно-юридичному регулюванню). До інтересів цього виду автор відносить і ті, які задовольняються хоча й фізичними діями їх суб’єкта, але теж не оприлюднюваними. Тому держава не фіксує, не узаконює діяльнісні засоби задоволення саме таких – суто приватних – інтересів; 2) *приватно-публічні* інтереси, які безпосередньо задовольняються фізичними діями інших суб’єктів, у тому числі державних органів і організацій; 3) *публічні* інтереси, тобто інтереси усього суспільства (що адекватно відображають його загальні потреби) як системної єдності, цілісності (які, на його думку, більш коректно відображати терміно-поняттям “*публічно-приватні*”, оскільки реалізація таких інтересів за допомогою державних заходів загального характеру призводить – нехай і *опосередковано* – до задоволення й відповідних, однакових чи схожих, індивідуальних інтересів членів суспільства, наприклад, забезпечення державою обороноздатності країни, охорони природного довкілля, оголошення нею карантину у разі виникнення епідемії) [40, с. 30].

Подібні думки наводилася й у працях радянських вчених, які стверджували, що інтереси класу, нації і такі інші виступають для індивіда як його власні інтереси, оскільки він є членом цих людських спільнот. Однак такі інтереси особи “відрізняються від її індивідуальних, тобто у вузькому розумінні слова особистих інтересів, по-перше, тим, що є спільними для усієї спільноти, і, по-друге, тим, що виражають потреби їх існування і розвитку як цілого” [6, с. 17]. Дійшовши схожих висновків, Г. Гак пропонував розмежовувати такі поняття як “особистий інтерес” та “інтерес особи”. Останнє, на його думку, ширше, оскільки включає в себе поняття особистого інтересу, однак не отожднюється з ним [5, с. 19-20]. Такі твердження дали підставу Р. Гукасян здійснити поділ інтересів особи на безпосередньо особисті (те, що безпосередньо необхідно для особи) та інші особисті інтереси (в основі яких лежить суспільний інтерес) [9, с. 15].

Отож, публічний інтерес завжди містить у собі “відбиток приватності”. А тому характеристика його як протилежного приватному інтересові, потребує додаткового обґрунтування.

2. Кожен юридичний (узаконений) інтерес є публічним інтересом. Вище зазначалось, що виражений у правових нормах соціальний інтерес стає інтересом юридичним. Право як регулятор суспільних відносин є публічним явищем, і навряд чи можна знайти таку правову норму, яка б охороняла винятково приватні інтереси конкретної особи (чи осіб). Тому кожен юридичний інтерес носить публічний характер, а їх поділ на приватні та публічні носить здебільшого умовний характер.

Аналогічну аргументацію знаходимо й у представників дореволюційного загальнотеоретичного правознавства. Так, Н. Коркунов звертав увагу на те, що “правова охорона надається лише тим інтересам окремих осіб, які мають більш-менш спільне значення”, тому всяке право охороняє лише спільні інтереси. “Звичайно, – писав він далі, – можна розмежовувати більш чи менш спільні інтереси. Однак, не беручи до уваги відносність та невизначеність такого розмежування, воно не відповідає справжній різниці між приватними та публічними відносинами. Не можна сказати, що публічне право стосувалось завжди більш спільних, а приватне – менш спільних інтересів” [19, с. 166]. Відтак, усі юридичні інтереси можна поділити на публічно-приватні та “чисто” публічні інтереси.

Висловлені міркування не стосуються тих випадків, коли нормативно-правові акти приймаються для задоволення інтересів певних соціальних угруповань чи осіб. Хоча така нормотворча практика ще раз підтверджує той факт, що норми публічного права (наприклад, ті, що стосуються податкових пільг) не завжди мають на меті задоволення суспільних потреб.

3. Публічний інтерес визначає метод правового регулювання суспільних відносин. Категорія інтересу відіграє важливу роль у правовому регулюванні суспільних відносин, оскільки на етапі правотворчості саме публічний інтерес як виразник, насамперед, загальносоціальних потреб детермінує правову форму (метод регулювання) цих відносин. (Розглянемо, наприклад, відносини осіб чоловічої статі з державою щодо проходження ними дійсної військової служби. Коли виникає певна суспільна необхідність, потреба, держава за допомогою відповідних юридичних механізмів приймає рішення про запровадження загального

військового обов'язку. Відсутність же у законодавстві такого зобов'язання, встановлення контрактної форми проходження військової служби свідчить про суспільну незаінтересованість у всеохоплюючому залученні повнолітніх громадян чоловічої статі на таку службу. У першому випадку відносини між згадуваними суб'єктами регулюватимуться інструментами імперативного методу регулювання і становитимуть предмет публічного права, у другому ж вони "перейдуть" у сферу регулювання приватного права).

Наведений приклад якраз і ілюструє визначальну роль суспільного інтересу при виборі "правової оболонки" суспільних відносин. Тому такий інтерес повинен слугувати орієнтиром для законодавця при творенні майбутнього права, оскільки, як слушно зазначив Ю. Тихоміров, інтерес є критерієм "правової оцінки правових явищ", "духом права" [49, 139].

Однак у реальному житті така залежність не завжди "гарантує" того, що до суспільних відносин буде застосовано адекватний їм метод правового регулювання. І основна причина такої неадекватності полягає у тому, що правотворчі органи не завжди правильно усвідомлюють суспільні інтереси, які існують незалежно від них. Тому завдання політики права і полягає в тому, щоб наблизити, наскільки це можливо, правові тексти законів і практику їх реалізації до реальних потреб та інтересів людини та суспільства [37, с. 504].

4. "Публічність" інтересів змінюється залежно від конкретних історичних, соціально-культурних, геополітичних та інших умов. Як відзначають деякі автори, сталих, незмінних кордонів між індивідуальними та суспільними інтересами не існує, одні й ті ж соціальні явища за певних обставин можуть набувати або ж публічного, або ж приватного характеру [3, с. 23]. І прикладів цьому можна навести чимало. Це і підприємницька діяльність (яка за радянських умов вважалася суспільно-небезпечною, а тому – кримінально караною), це і порядок зарахування на військову службу (який у різних країнах відноситься чи-то до сфери "публічних" інтересів, чи-то до сфери "приватних" інтересів), це й обіг легких наркотичних засобів (у деяких європейських країнах можливість їх вживання віддається на розсуд конкретних осіб). Зрештою, у суспільства взагалі може зникнути потреба у правовому забезпеченні та охороні певних юридичних інтересів (скажімо, декриміналізація деяких суспільно-небезпечних діянь), або ж, на-

впаки, неурегульовані суспільні відносини можуть "перейти" у сферу правового регулювання з огляду на їхню публічну значимість.

Така "мінливість" соціальних інтересів не заперечує, однак, того, що у конкретних історичних умовах відповідь на питання стосовно „публічності” чи “непублічності” інтересу має бути тільки однією – однозначною. А завдання законодавця полягає у відслідковуванні подібних змін та внесенні відповідних коректив у методи правового регулювання. Р. Ієрінг писав, що "якими б різними не були в окремих випадках права та інтереси, ... кожне ... право містить вияв інтересу, визнаного законодавцем з точки зору його часу гідним і таким, що потребує захисту" [35, с. 246].

5. В об'єктивному юридичному праві мають гармонійно поєднуватись публічні та приватні інтереси. Тривалий процес розвитку людства засвідчив "приреченість" публічного інтересу на постійне неспівпадіння, а часто й конфронтацію, з інтересом приватним. Незважаючи на таку їхню "протилежність", суспільний та особистий інтереси становлять діалектичну єдність у державно-юридичному регулюванні, адже "сам по собі феномен права ... базується перш за все на ... переплетенні та взаємозв'язку інтересів особи, суспільства і держави" [47, с. 4]. Тому правильним видається зауваження Г. Шершеневича стосовно того, що "суспільні інтереси охороняються настільки, наскільки вони повинні забезпечити благоденство приватних осіб, і навпаки, приватні інтереси охороняються настільки, наскільки вони поєднуються і з суспільними завданнями" [62, с. 10]. Одним із законодавчих підтверджень такої єдності можна вважати норму ст. 49 Цивільного кодексу УРСР 1963 р., де сказано, що угода, укладена з метою, завідомо суперечною інтересам держави і суспільства, є недійсною. Подібні норми міститься й у новому Цивільному кодексі України. Відповідно до його ст. 228, нікчемною є угода, яка порушує публічний порядок; у ч. 5 ст. 319 цього ж кодексу передбачено, що власник не може використовувати право власності на шкоду інтересам суспільства.

Сьогодні таким принципом керується у своїй діяльності й Конституційний Суд України. Так, у справі про заощадження громадян було встановлено, що передбачений ст. 7 Закону України "Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України" механізм, відповідно до якого заощадження повертаються не за першою вимогою вкладника, як це було передбачено ст.

384 Цивільного кодексу Української РСР, а поетапно, залежно від віку вкладника, суми вкладу, інших обставин, у межах коштів, передбачених для цього Державним бюджетом України на поточний рік, *обмежує* конституційне право власності громадян, грошові вклади яких відновлені шляхом компенсаційної індексації в Державному ощадному банку України. Однак проаналізувавши відповідні статті Конституції України (зокрема норми про те, що “власність зобов’язує”, і вона “не повинна використовуватись на шкоду людині і суспільству” (ч. 3 ст. 13), а використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства (ч. 7 ст. 41)), а також статтю 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 року, де передбачено право держави вводити в дію такі закони, які, на її думку, є необхідними для здійснення контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів, Суд дійшов висновку про те, що положення ст. 7 згаданого Закону, відповідно до яких заощадження повертаються “поетапно”, “залежно від суми вкладу”, “у межах коштів, передбачених для цього Державним бюджетом України на поточний рік”, хоча й обмежують конституційне право власності громадян, але не суперечать ст. 13, 41, 64 та іншим Конституції України.

6. Приватний та публічний інтерес взаємно впливають один на одного. Суспільний інтерес, будучи вторинним стосовно індивідуального інтересу, здійснює на нього зворотний вплив. Людина як істота соціальна не може не відчувати на собі впливу тих соціальних груп, учасником яких вона так чи інакше є, а її інтереси “обумовлюються закономірностями соціальних відносин і пріоритетами державно-правового впливу на них” [47, с. 8]. І навіть, здавалось би, суто приватна (інтимна) сфера людини не позбавлена цілком “публічного характеру – хоча б у тому сенсі, що всі інші суб’єкти повинні не втручатись у неї, не “доторкатись” до неї. Тому у держави все ж таки виникає “публічний” обов’язок забезпечити цю недоторканність (окрім того, й засоби задоволення приватних інтересів є зазвичай продуктами суспільного виробництва)” [40, с. 30].

Як писав Г. Шершеневіч, індивід є продуктом суспільного середовища, суспільство здійснює на нього масовий вплив, під яким формуються розум, почуття та воля людини. Суспільство привчає кожного індивіда дивитись на все його очима, відчувати спільно з іншими індиві-

дами [63; 16, с. 799]. Право ж, охороняючи інтереси суспільства, безпосередньо проектує їх на особу, тим самим підтверджуючи закономірність взаємопроникнення різнорівневих інтересів [47, с. 8].

Прикладами такої взаємодії можна вважати численні “вкраплення” публічних елементів у об’єктивне приватне право, зокрема, існування інституту публічного договору, договору про приєднання, де свобода сторін на укладення договору значно обмежена. Частиною 2 ст. 259 Цивільного кодексу України передбачено, що встановлені законом строки позовної давності не можуть бути скорочені за домовленістю сторін; у ст. 1241 цього ж кодексу наводиться перелік осіб, які мають право на обов’язкову частку у спадкуванні, незалежно від змісту заповіту. Ці норми яскраво ілюструють обмеження свободи договору, свободи заповіту з метою охорони, в першу чергу, приватного інтересу.

7. Приватноправові норми можуть встановлюватися для задоволення суспільних інтересів. Будь-яка характеристика приватного права має вказувати не на причини чи наслідки появи юридичних норм, а на ті “правові” риси, які йому іманентно властиві. Л. Петражицький вказував, що основною вадою утилітарних (цільових) конструкцій приватного права є те, що вони “не відповідають на питання про природу існуючого: публічного права, приватного права”, а вказують лише на явища, які цьому передували (зокрема, цільові міркування (уявлення) законодавця щодо сприяння спільному благу, спільній користі, охороні спільних інтересів), або ж на наступні явища, позитивні результати дії тих чи інших правових норм (зокрема, принесення користі усьому суспільству чи окремим його індивідам) [35, с. 522-523]. Адже форма права та його зміст не завжди співпадають, і метою деяких приватноправових норм може бути суспільно-корисний результат.

Законодавчою ілюстрацією наведених тверджень можна вважати передбачені ст. 167-169 ЦК України норми щодо форм участі держави чи територіальних громад у цивільному обороті. Ці норми спрямовані на забезпечення реалізації саме публічних інтересів у приватноправовій сфері, однак ні у кого не виникатимуть сумніви у “приватності” згаданих норм (незважаючи на те, що діяльність, яка здійснюватиметься на їх основі, завжди переслідуватиме суспільно корисну мету).

VI. Висновки. Проведений аналіз співвідношення приватного та публічного інтересів дає можливість констатувати насамперед наступне:

1. Терміно-поняття “інтерес”, незважаючи на явну полісемантичність його змісту, вживається у юридичній науці, перш за все, для характеристики об’єктивного за своєю природою явища.

2. Застосування теорії інтересу для визначення поняття приватного права не дає можливості повністю охопити характерні ознаки останнього, а оціночність та відносність змісту самої категорії інтересу створюють перешкоди для однозначного її застосування правознавцями. Це, однак, не виключає визначальної ролі публічного інтересу при виборі юридичного режиму суспільних відносин.

3. Приватний та публічний інтерес утворюють у юридичному регулюванні діалектичну єдність, взаємно проникаючи та впливаючи один на одного. Як стверджував В. Тарановський, вони “настільки переплетені та поєднані в праві, що їх неможливо ... відокремити один від одного, і ще менше є можливостей за їх протилежністю відмежовувати приватне право від публічного” [48, с. 226]. Тому використання феномена інтересу для чітко дихотомічного структурування системи об’єктивного юридичного права потребує додаткових аргументів, оскільки, як виявляється, не дає можливості провести чітку розділову лінію між правом приватним та правом публічним.

Список літератури

1. *Ануфриев Е. А.* Социальный статус и активность личности: (личность как объект и субъект общественных отношений). – М., 1984.
2. *Бегичев Б. К.* Цели советского трудового права // Правоведение. – 1980. – № 5.
3. *Вінник О. М.* Публічні та приватні інтереси в господарській товариствах: проблеми правового забезпечення. Монографія. – К.: Атіка, 2003.
4. *Вінник О. М.* Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах // Автореф. дис. ... д.ю.н. – К.: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2004.

5. *Гак Г. М.* Общественные и личные интересы и их сочетание при социализме // Вопросы философии. – 1955. – № 4.

6. *Глезерман Г. Е.* Интерес как социологическая категория // Вопросы философии. – 1966. – № 10.

7. *Глезерман Г. Е.* Экономические отношения и интересы людей при социализме // Коммунист. – 1964. – № 12.

8. *Грибанов В. П.* Интерес в гражданском праве // Советское государство и право. – 1967. – № 1.

9. *Гукасян Р. Е.* Проблема интереса в советском гражданском процессуальном праве. – Саратов: Приволж. книж. изд-во, 1978.

10. *Даль В.* Толковый словарь живого великорусского языка (по изд. 1881 г.). Изд. 2-е, испр. Т. 2. – М.: Русский язык, 1981.

11. *Демин М. В.* К вопросу о природе интереса // Философские науки. – 1972. – № 3.

12. *Здравомыслов А. Г.* Проблема интереса в социологической теории. – Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1964.

13. *Зельдина Е.* Обеспечение частных и публичных интересов специальным режимом хозяйствования // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 2.

14. *Иеринг Р.* Цель в праве. – СПб, 1881. Цит. по: История политических и правовых учений: Хрестоматия для юридических вузов и факультетов / Сост. и общ. Ред. Г. Г. Демиденко. – Х.: Факт, 1999.

15. *Ильин М. В.* Слова и смыслы: интерес // <http://www.politstudies.ru/fultext/1995/2/9.htm>

16. История политических и правовых учений: Хрестоматия для юридических вузов и факультетов / Сост. и общ. Ред. Г. Г. Демиденко. – Х.: Факт, 1999.

17. *Ковальський В. С.* Діалектика приватного й публічного інтересів у системі правохоронної діяльності.

18. *Кожевников С. Н.* Социально-правовая активность личности // Советское государство и право. – 1980. – № 9.

19. *Коркунов Н. М.* Лекции по общей теории права. Изд. третье (испр. и доп.). – СПб., 1894.

20. *Крупчан О. Д.* Методологічні підходи до проблеми взаємозв’язку приватного та публічного права // Методологія приватного права: Збірник наукових праць / Редкол.: О. Д. Крупчан (голова) та ін. – К.: Юрінком Інтер. – 2003.

21. *Куликов А. К.* Категория интереса в социологической юриспруденции Роско Паунда // Правоведение. – 1977. – № 6.

22. Курбатов А. Я. Сочетание частных и публичных интересов при правовом регулировании предпринимательской деятельности. – М., 2001.
23. Лазарев Б. М. Социальные интересы и компетенция органов управления // Советское государство и право. – 1971. – № 10.
24. Мадиссон В. В. Деякі питання соціології приватного права. Монографія. – К.: НДІ приватного права і підприємництва, 2003.
25. Мадиссон В. В. Питання філософії приватного права. Монографія. – К.: НДІ приватного права і підприємництва, 2003.
26. Мальков В. А. Личные и общественные интересы и условия их сочетания при социализме // Вестник Ленинградского государственного университета (серия экономики, философии и права, вып. 1). – 1958. – № 5.
27. Мальцев Г. В. Соотношение субъективных прав, обязанностей и интересов советских граждан // Советское государство и право. – 1965. – № 10.
28. Михайлов С. В. Категория интереса в российском гражданском праве. – М.: Статут, 2002.
29. Немов Р. С. Психология: Учеб. Пособие. – М.: Просвещение, 1980.
30. Нестеров В. Г. О соотношении общественного и личного интереса при социализме // Ученые записки ВПШ при ЦК КПСС, вып. 1. – М., 1959.
31. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Под ред. Н. Ю. Шведовой. – Изд. 18, стереотип. – М.: “Русский язык”, 1986.
32. Патюлин В. А. Интересы государства и граждан при социализме // Советское государство и право. – 1972. – № 5.
33. Паунд Р. Современная правовая теория // Антология мировой правовой мысли. В 5 т. Т. III. – М.: Мысль, 1999.
34. Педагогическая энциклопедия / И. А. Кайров (главн. ред). Т. 2. – М.: Советская энциклопедия, 1965.
35. Петражицкий Л. И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности. – СПб.: Лань, 2000.
36. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібник. – К.: “Генеза”, 1997.
37. Поляков А. В. Общая теория права: Проблемы интерпретации в контексте коммуникативного подхода: Курс лекций. – СПб.: Издательский дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2004.
38. Пустовіт Л. О., Скопненко О. І., Сютя Г. М., Цимбалюк Т. В. Словник іншомовних слів. – К.: Довіра, 2000.
39. Рабінович П. М. Основы загальної теорії права та держави. Навчальний посібник. Вид. 5-те, зі змінами. – К.: Атіка. – 2001.
40. Рабінович П. М. Приватне й публічне у природному праві та українському законодавстві // Юридична Україна. – 2004. – № 6.
41. Рабінович П. М. Природне право: діалектика приватного й публічного // Юридичний вісник України. – 2004, 20-26 березня. – № 12.
42. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии: В 2 т. – Т. 2. – М.: Педагогика, 1989.
43. Сабикенов С. Право и социальные интересы в период социализма. – Алма-Ата: Наука, 1986.
44. Свердлык Г. А. Гражданско-правовые способы сочетания общественных, коллективных и личных интересов: Учебное пособие. – Свердловск: УрГУ. – 1980.
45. Сиренко В. Ф. Интересы – власть – управление. – К.: Наук. думка, 1991.
46. Сліпушко О. М. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові. – К.: Криниця, 1999.
47. Субочев В. В. Право и его роль в обеспечении диалектического единства личных, общественных и государственных интересов // Право и политика. – 2003. – № 12.
48. Тарановский В. Ф. Энциклопедия права. 3-е изд. – СПб.: Лань, 2001.
49. Тіхоміров Ю. Журнал російського права. – 2003. – № 1.
50. Українська радянська енциклопедія. Т. 5. – К.: Головна редакція УРЕ, 1961.
51. Философская энциклопедия / Глав. ред. Ф. В. Константинов. Т. 4. – М.: Советская энциклопедия, 1967.
52. Философский энциклопедический словарь. Изд. 2-е / Редкол. С. С. Аверинцев и др. – М.: «Советская энциклопедия», 1989.
53. Філософія: Навчальний посібник / За ред. І. Ф. Надольного. – К.: Вікар, 1997.
54. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії). – К.: Абрис. – 2002.
55. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. 2-е вид. (перероб. і доп.). – К.: Головна редакція УРЕ. – 1986.
56. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении. – М.: «Юридическая литература», 1971.
57. Черепяхин А. М. Экономические интересы при социализме и их правообразующее значение // Советское государство и право. – 1981. – № 2.
58. Черніченка С. Журнал російського права. – 2003. – № 1.

59. *Чесноков Д. И.* Общественный интерес и механизм действия социальных законов // Вопросы философии. – 1966. – № 9.

60. *Чечот Д. М.* Субъективное право и формы его защиты. – Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1968.

61. *Шайкенов Н. А.* Правовое обеспечение интересов личности. Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1990.

62. *Шершеневич Г. Ф.* Учебник русского гражданского права (по изд. 1907 г.) – М. – 1995.

63. *Шершеневич Г. Ф.* Общая теория права. – М., 1911.

64. *Экимов А. И.* Интересы и право в социалистическом обществе. – Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1984.

Р. Б. Сивий

СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗГРАНИЧЕНИЯ ЧАСТНЫХ И ПУБЛИЧНЫХ ИНТЕРЕСОВ КАК ОСНОВАНИЯ ДИХОТОМИЗАЦИИ СТРУКТУРЫ ПОЗИТИВНОГО ПРАВА

В научной статье исследуется социально-философская природа частного и публичного интересов. На основании анализа диалектического единства этих интересов делается вывод о невозможности использования дихотомии “частный интерес – публичный интерес” как критерия деления системы позитивного права на отдельные части.

R. B. Syuyi

SOCIAL-PHILOSOPHICAL PROBLEMS OF PRIVATE AND PUBLIC INTEREST'S DELIMITATION AS CRITERION OF DICHOTOMIZATION OF POSITIVE LAW' STRUCTURE

In this article author investigates a question about social-philosophical nature of private and public interests. On the basis of dialectical community of this interests author draws a conclusion about impossibility to use dichotomy “private interest – public interest” as criterion of positive law' structure division into separate parts.